Lietas Nr. A420287115
Lietas arhīva Nr. AA43-0311-17/3

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2017. gada 15. maijā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente S. Gintere,
tiesneses K. Krastiņa un S. Liniņa

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2015. gada 30. jūlija lēmuma Nr.09-7/5326 atcelšanu, sakarā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2016. gada 22. februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. A/ lūdza Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk – VSAA) piešķirt slimības pabalstu un VSAA Rīgas pilsētas Zemgales reģionālā nodaļa piešķīra pieteicējam šādus pabalstus: 1) ar 2015. gada 8. maija lēmumu Nr.15/1063909 slimības pabalstu par laika periodu no 2015. gada 30. marta līdz 2015. gada 30. aprīlim 80% apmērā no kalendāra dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas, izmaksājot 1467,32 *euro*; 2) ar 2015. gada 5. jūnija lēmumu Nr.15/1272004 slimības pabalstu par laika periodu no 2015. gada 1. maija līdz 2015. gada 31. maijam 80% apmērā no kalendāra dienas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas, izmaksājot 1420,93 *euro*.

[2] Ar VSAA Rīgas pilsētas Zemgales reģionālās nodaļas 2015. gada 8. jūlija lēmumu Nr.15/1487008 pieteicējam konstatēta slimības pabalsta pārmaksa par periodu no 2015. gada 1. marta līdz 2015. gada 31. maijam, jo pabalsta izmaksas laikā konstatēti darba ienākumi, nolemts anulēt valsts veiktās obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas (turpmāk – obligātās iemaksas) no pabalsta un nolemts pieprasīt atmaksāt pārmaksāto slimības pabalstu 2888,25 *euro* apmērā.

Pieteicējs apstrīdēja šo lēmumu, norādot, ka laika periodā no 2015. gada 30. marta līdz 2015. gada 31. maijam SIA /Nosaukums A/ sociālās iemaksas par pieteicēju kā valdes locekli tika aprēķinātas no domājamā ienākuma saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 14. panta $12.^1$ daļu.

Ar VSAA 2015. gada 30. jūlija lēmumu Nr.09-7/5326 (turpmāk – Lēmums) apstrīdētais lēmums atstāts negrozīts, pamatojoties uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 18. panta 1. punktu un norādot, ka pieteicējs, būdams kapitālsabiedrības vienīgais valdes loceklis un vienīgais darbinieks, ir guvis ar nodokļiem apliekamus ienākumus visā darba nespējas periodā.

[3] /pers. A/ iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par Lēmuma atcelšanu, to pamatojot šādi.

[3.1] Pieteicējs ir grāmatvedis un strādā vairākos uzņēmumos, saņemot dažādu darba samaksu. Kopš 2009. gada pieteicējs pilda valdes locekļa pienākumus SIA /Nosaukums A/. Uzņēmums nodarbojas ar sava nekustamā īpašuma apsaimniekošanu, un tā regulāros ienākumus nodrošina ilgtermiņa nomas līgumi. Ar pieteicēju nav nodibinātas darba tiesiskās attiecības, viņa darba samaksa ir atkarīga no kapitālsabiedrības saimnieciskās darbības rezultātiem. No 2015. gada pieteicējs šajā uzņēmumā nekādu atlīdzību nav saņēmis.

[3.2] SIA /Nosaukums A/ vēstulē VSAA apstiprināja, ka par pieteicēju tiek maksātas obligātās iemaksas no „domājamā atalgojuma" saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 14. panta $12.^1$ daļu. Ņemot vērā Ministru kabineta noteikumos paredzēto kārtību, kādā darba devējs sniedz ziņas par darba ņēmējiem, nav iespējams atsevišķi iesniegt ziņas par personu, kas ir kapitālsabiedrības valdes loceklis un nesaņem atalgojumu. Tā kā par pieteicēju obligātās iemaksas tiek veiktas saskaņā ar likumu, pieteicēja ieskatā ir aizskartas viņa tiesības saņemt pabalstu slimības gadījumā, ja vienīgais valdes loceklis slimo, bet komercsabiedrībai jāveic darbības, ko iestādes uzskata par ienākumu. Pieteicēja ieskatā šādos apstākļos ir pārkāpts vienlīdzības princips, jo komercsabiedrības, kuras darbības ikmēneša apgrozījums ir zemāks par likumā noteikto, valdes loceklis varēs saņemt slimības pabalstu.

[3.3] Uz pieteicēja jautājumu, vai jāveic obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumi no domājamā ienākuma, ja kapitālsabiedrības valdes loceklim šajā taksācijas periodā ir darba nespējas lapa B, Valsts ieņēmumu dienests atbildēja apstiprinoši. Taču obligāto iemaksu veikšana nenozīmē, ka pieteicējs strādā un saņem atlīdzību, kā to uzskata VSAA, balstoties tikai uz informāciju par obligāto iemaksu maksājumiem.

[3.4] Pieteicēja ieskatā VSAA, pieprasot slimības pabalsta atmaksu, nav ievērojusi vairākus administratīvā procesa principus.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2016. gada 22. februāra spriedumu pieteikums apmierināts. Spriedums pamatots šādi.

[4.1] Tiesa, atsaucoties uz Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Augstākā tiesa) judikatūru, norādīja, ka jautājums par pārmaksātā pabalsta atgūšanu ir jārisina kā jautājums par adresātam labvēlīga prettiesiska administratīvā akta atcelšanu.

[4.2] Tiesa atsaucās uz likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu"" (Nr:944/Lp11) anotācijā ietverto pamatojumu tiesību akta projektam, likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktu, 14.panta $12.^{1}$ daļu, likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8. panta pirmo un $2.^{9}$ daļu, Ministru kabineta 2010. gada 7. septembra noteikumu Nr.827 „Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli" (turpmāk – Noteikumi Nr.827) $8.^{6}$ punktu. Tiesa secināja, ka saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktu likumdevējs, lai atzītu par darba ņēmēju kapitālsabiedrības valdes locekli, radot pienākumu maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli un obligātās iemaksas, ir izvirzījis šādus kritērijus: 1) kapitālsabiedrības valdes loceklim kapitālsabiedrībā nav noteikta atlīdzība; 2) kapitālsabiedrībai taksācijas gada kārtējā mēnesī apgrozījums ir lielāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, kas reizināts ar koeficientu 5; 3) kapitālsabiedrībā šajā mēnesī nav neviena darba ņēmēja vai visiem darba ņēmējiem obligāto iemaksu objekts ir mazāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru.

Tiesas ieskatā, izdarot grozījumus likumā (*acīmredzot domāts 2013. gada 6. novembra likums „Grozījumi likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu"", kas stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī un ar ko likuma 1. panta 2. punkts papildināts ar „m" apakšpunktu*), likumdevējs izvirzījis kritērijus, kas raksturo pašu kapitālsabiedrību un tās darbību, nevis konkrēto valdes locekli. Nav nozīmes apstāklim, ka valdes loceklis veic konkrētas darbības kapitālsabiedrības labā, bet, lai konstatētu pienākumu maksāt nodokļus vismaz no valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēra, pietiekoši ir konstatēt, ka valdes loceklim nav noteikta atlīdzība, kapitālsabiedrības apgrozījums pārsniedz likumā noteikto līmeni un nav cita darbinieka vai valdes locekļa, par kuru tiktu maksātas obligātās iemaksas.

[4.3] Tiesa, citējot Komerclikuma 221. panta pirmās un astotās daļas normas, secināja, ka, tā kā valdes locekļa un kapitālsabiedrības tiesisko attiecību pamatā pēc būtības ir pilnvarojuma līgums, kapitālsabiedrībai nav obligāts pienākums izmaksāt atlīdzību valdes locekļiem, bet pusēm ir tiesības vienoties par atlīdzību.

Sociālās apdrošināšanas pakalpojumi tiek piešķirti, ņemot vērā veiktās obligātās iemaksas un apdrošināšanas veidus, kādiem persona bijusi apdrošināta. Kapitālsabiedrības valdes locekļi, kuriem nav bijusi noteikta atlīdzība un kuri nav bijuši pakļauti sociālajai apdrošināšanai, līdz šim nebija tiesīgi saņemt sociālās apdrošināšanas pakalpojumus.

Tiesa citēja likumprojekta Nr.944/Lp11 anotācijā minētos apsvērumus grozījumu izdarīšanai likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu" un secināja, ka likumdevējs ir paredzējis priekšnoteikumus, kuriem izpildoties, tiek uzskatīts, ka kapitālsabiedrības valdes loceklis gūst ienākumus vismaz minimālās algas apmērā. Tādējādi atalgojums, tostarp iemaksu alga, ir „iedomāts", un tam nav jābūt reālam, proti, likumdevējs pēc būtības ir noteicis atlīdzības fikciju, kas kalpo par pamatu tam, lai par konkrēto personu varētu aprēķināt veicamos nodokļu maksājumus.

[4.4] Tiesa uzskatīja, ka šāda pieeja ir pretrunā līdzšinējā tiesu praksē atzītajam, ka apdrošināšanas iemaksu alga, kas ņemama vērā, aprēķinot slimības, maternitātes un vecāku pabalstus nodarbinātai personai, ir personas patiesi gūtie darba ienākumi noteiktā periodā pirms sociālā riska iestāšanās.

[4.5] Pieteicējam par 2015. gada martu, aprīli un maiju pie komersanta SIA /Nosaukums A/ norādīti ienākumi 360 *euro* un iemaksu objekts – 360 *euro*. VSAA secināja, ka pieteicējs darba nespējas laikā gūst ienākumus.

Pieteicēja darba nespējas lapā B ir SIA /Nosaukums A/ apliecinājums, ka pieteicējs darba nespējas laikā negūst atlīdzību. SIA /Nosaukums A/ par martu, aprīli un maiju sniedza Valsts ieņēmumu dienestam informāciju par to, ka pieteicējs ir darba ņēmējs. Ievērojot, ka Valsts ieņēmumu dienesta sniegtā informācija var nesniegt pilnīgu priekšstatu par to, vai pieteicējs patiesi gūst ienākumus, tiesa secināja, ka VSAA bija pienākums iegūt papildu informāciju.

Konstatētajos apstākļos tiesa atzina, ka Lēmums nav pamatots, jo no apstākļa, ka par pieteicēju darba nespējas laikā tiek veiktas sociālās iemaksas, automātiski neizriet likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 18. panta 1. punktā noteiktais secinājums, ka pieteicējs gūst ienākumus. Tā kā iemaksas netiek aprēķinātas, balstoties uz reāli saņemtu atlīdzību, VSAA nebija pamata konstatēt pārmaksu. Tiesa atzina par nepamatotu VSAA secinājumu, ka pieteicējs darba nespējas laikā guva ienākumus, līdz ar to Lēmums atceļams.

[4.6] Tiesa noraidīja pieteicēja lūgumu vērsties Satversmes tiesā, jo konkrētajā gadījumā strīds ir par to, vai VSAA pamatoti piemērojusi likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 18. panta 1. punktu. Tiesa saskārās tikai ar tiesību vērtējumu par to, vai pieteicējs guva ienākumus, savukārt strīds par to, vai iemaksas vispār bija jāveic, nav vērtējams izskatāmās lietas ietvaros. Šīs lietas ietvaros tiesa nevērtēja izdarīto likumu grozījumu lietderību, samērīgumu vai „valdes locekļa nodokļa" atbilstību Latvijas Republikas Satversmei pēc būtības.

Tiesa konstatēja vairākas normatīvo aktu nepilnības, kas apgrūtina likumdevēja veikto grozījumu „iedzīvināšanu" praksē, tostarp Noteikumu Nr.827 1. pielikuma sadaļā pie ziņu kodiem un to atšifrējumiem. Tiesa uzskatīja par lietderīgu vērst Tieslietu ministrijas uzmanību uz šiem aspektiem.

[5] VSAA iesniedza apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2016. gada 22. februāra spriedumu.

Atsaucoties uz likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" normām redakcijā, kas spēkā no 2015. gada 1. janvāra, likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 8. panta $2.^9$ daļu, kas spēkā no 2014.gada 1.janvāra, un grozījumiem no 2015. gada 1. janvāra, kā arī likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu"" un likumprojekta „Grozījumi likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"" anotācijās minēto, VSAA norādījusi uz nepareizu lietā piemērojamo tiesību normu interpretāciju un līdz ar to tiesas secinājumiem, kas ir pretrunā sociālās apdrošināšanas normu mērķim. Iestādes ieskatā normas nav vērtētas to kopsakarībā, tādēļ nav pareizi secinājumi cita starpā attiecībā uz valdes locekļu atlīdzības fikciju un nepieciešamību VSAA veikt papildu pārbaudi par pieteicēja ienākumiem.

VSAA uzsvērusi, ka SIA /Nosaukums A/ apgrozījums ilgstoši pārsniedza piecu minimālo mēnešalgu apjomu, komercsabiedrībā nav neviena cita darba ņēmēja, izņemot pieteicēju, tāpēc komercsabiedrībai bija pienākums veikt obligāto iemaksu maksājumus par pieteicēju kā vienīgo reģistrēto personu sabiedrībā. Pieteicējam ir reģistrēti regulāri ienākumi kopš 2014. gada.

[6] Pieteicējs paskaidrojumos apgabaltiesai VSAA apelācijas sūdzību neatzina, norādīja, ka piekrīt tiesas veiktajai normu interpretācijai.

Papildu paskaidrojumos apgabaltiesai pieteicējs uzsvēra, ka SIA /Nosaukums A/, pildot valdes locekļa pienākumus, ienākumus nav guvis, ko apliecina 2015. gada ienākumu deklarācija.

Sniedzot paskaidrojumus par apgabaltiesā saņemto Valsts ieņēmumu dienesta informāciju, pieteicējs norādīja, ka viņa atrašanās darbnespējā neatbrīvoja viņu kā vienīgo komersanta (SIA /Nosaukums A/ un SIA /Nosaukums B/) valdes locekli no likumā noteikto pienākumu pildīšanas; ka pieteicējs, būdams slims un atrodoties mājās, vairākkārtīgi, izmantojot pieejamos sakaru līdzekļus (dators, internets, tālrunis) veica atsevišķas attiecīgajam komersantam nepieciešamās darbības, tostarp iesniedza pievienotās vērtības nodokļa deklarācijas, izmantojot Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmu, vērsās iestādē ar jautājumu. Pieteicējs norādījis arī uz to, ka 2016. gadā normatīvajos aktos ir veikti grozījumi, kas saistīti ar komercsabiedrības valdes loceklim veicamajiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa un obligāto iemaksu maksājumiem, ka Ministru kabineta noteikumi no 2017. gada ievieš lielāku skaidrību un novērš pārpratumus attiecībā uz kapitālsabiedrību valdes locekļu statusu, proti, vai valdes locekļi pilda pienākumus tikai saskaņā ar Komerclikumu un obligātās iemaksas par viņiem tiek veiktas no nosacītā ienākuma, vai valdes locekļi saņem darba līgumos noteikto atlīdzību. Pieteicēja ieskatā 2015. gadā spēkā esošās normas interpretējamas par labu pieteicējam.

[7] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304. panta pirmo daļu Administratīvā apgabaltiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[8] Pārbaudījusi lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka VSAA apelācijas sūdzība ir pamatota, bet pieteicēja pieteikums ir noraidāms.

[9] Pirmās instances tiesa lietā pareizi secinājusi, ka konkrētajā gadījumā pieteicēja prasījums ir vērtējams kā labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicējam piešķirts slimības pabalsts, atcelšana.

Lietā ir strīds par to, vai pieteicējam bija tiesības saņemt slimības pabalstu laikā, kad viņš bija sociāli apdrošināmā persona saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktu redakcijā, kas spēkā no 2015. gada 1. janvāra (noteic, ka darba ņēmējs ir komercsabiedrības valdes loceklis, ja kapitālsabiedrībai taksācijas gada kārtējā mēnesī apgrozījums ir lielāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, kas reizināts ar koeficientu 5, un kapitālsabiedrībā šajā mēnesī nav neviena darba ņēmēja vai visiem darba ņēmējiem obligāto iemaksu objekts ir mazāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru (turpmāk arī - valdes loceklis, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā)) un kad par viņu veiktas obligātās iemaksas.

Apgabaltiesa turpmāk minēto apsvērumu dēļ uzskata par pamatotu Lēmuma secinājumu, ka pieteicējam periodā no 2015. gada 30. marta līdz 31. maijam ir izveidojusies slimības pabalsta pārmaksa, kas atmaksājama.

[10] Atbilstoši faktiskajiem apstākļiem lietā strīdus periodā pieteicējs bija reģistrēts Valsts ieņēmumu dienestā kā darba ņēmējs sešās komercsabiedrībās (*sk. lietas 16. un 48. lapu*). Abās pieteicējam izsniegtajās slimības lapās B komercsabiedrības apstiprinājušas, ka pieteicējs darbnespējas laikā no 2015. gada 20. marta (pirmā darbnespējas diena) līdz 31. maijam neieradās darbā (*lietas 44. un 46. lapa*), tostarp SIA /Nosaukums A/ un SIA /Nosaukums B/ vārdā pats pieteicējs kā darba devējs apstiprinājis savu kā darbinieka neierašanos darbā.

Saskaņā ar Sociālās apdrošināšanas informācijas sistēmā reģistrētajām ziņām pieteicējam 2015. gada martā, aprīlī un maijā komercsabiedrībā SIA /Nosaukums A/ reģistrēts ienākums un iemaksu objekts, kā arī aprēķinātas obligātās iemaksas (*lietas 48. lapa*).

[11] Tiesību normas, kas bija spēkā slimības pabalsta pieprasīšanas un arī piešķiršanas laikā 2015. gadā, paredzēja turpmāko.

Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 3. panta pirmā daļa noteic, ka sociālā apdrošināšana tiek organizēta cita

starp, lai apdrošinātu personas risku zaudēt darba ienākumu sakarā ar šās personas slimību.

Likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 1. panta 1. punkts noteic, ka apdrošināšanas gadījums ir sociālā riska gadījums, kas saistīts cita starp ar sociāli apdrošinātās personas darbspēju zudumu, ja tā rezultātā šī persona zaudē ienākumus. Atbilstoši minētā likuma 11. panta 1. punktam slimības pabalstu piešķir, ja persona sakarā ar slimību vai traumu neierodas darbā un tādējādi zaudē algotā darbā gūstamos ienākumus. Likuma 12. pants paredz, ka slimības pabalsta piešķiršanas pamats ir Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniegta darba nespējas lapa, darba devēja apstiprinājums par darba ņēmēja neierašanos darbā darba nespējas periodā. Vispārīgā gadījumā slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas 11. dienas līdz darbspēju atgūšanas dienai, bet ne ilgāku par 26 nedēļām (13. panta pirmā daļa).

Atbilstoši minētajām normām slimības pabalsta mērķis ir daļēji atlīdzināt sociāli apdrošinātai personai (izskatāmajā gadījumā - darba ņēmējam) tos ienākumus, kurus tā nav guvusi slimības vai traumas dēļ.

Apgabaltiesa secina, lai persona saņemtu slimības pabalstu, vienlaikus jāizpildās vairākiem nosacījumiem:

1) personai ir sociāli apdrošinātas personas – darba ņēmēja statuss;

2) persona nevar pildīt darba pienākumus slimības vai traumas dēļ, ko apliecina ārstniecības personas izsniegta darbnespējas lapa;

3) darba devējs ir apliecinājis, ka persona darbnespējas lapā norādītajā periodā neieradās darbā;

4) persona ir zaudējusi ienākumus slimības vai traumas dēļ.

Vienlaikus likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 18. pantā uzskaitīti gadījumi, kādos slimības pabalstu nepiešķir, tostarp, tas ir gadījumā, ja persona darba nespējas laikā gūst ienākumus kā darba ņēmējs vai pašnodarbinātais (18. panta 1. punkts).

Tādējādi pats par sevi fakts, ka persona ir slimojusi un to apliecinājusi ārstniecības persona, nav pietiekams, lai personai rastos tiesības uz slimības pabalstu. Slimības pabalsts netiek izmaksāts, ja persona, kaut arī slimojusi, taču darbnespējas periodā ir guvusi ienākumus kā darba ņēmējs.

[12] Administratīvā rajona tiesa, izskatot konkrēto lietu, pareizi atsaukusies uz Augstākās tiesas atziņu 2012. gada 23. marta sprieduma Nr.SKA-96/2012 7. punktā. Proti, Augstākā tiesa, interpretējot lietā tobrīd piemērojamās normas (likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 3. panta pirmo daļu, likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 1. panta 1. punktu un 11. panta 1. punktu), norādījusi, ka sociālais risks, kas noteic nepieciešamību personai saņemt sociālās apdrošināšanas izmaksu – slimības pabalstu, ir personas *slimība, kuras dēļ persona nevar strādāt un gūt darba ienākumus*. Jeb citiem vārdiem, noteicošais priekšnoteikums, lai personai rastos tiesības uz slimības pabalstu, ir minētā sociālā riska iestāšanās, ko savukārt raksturo vienlaicīgi pastāvoši divi apstākļi – darba nespēja slimības dēļ un ienākumu zaudējums minētās darba nespējas dēļ.

Kaut arī pēc minētā Augstākās tiesas sprieduma pasludināšanas ir izdarīti vairāki grozījumi likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu", tostarp papildinot likuma terminu „darba ņēmējs" (1. panta 2. punkts) ar šā sprieduma [9] punktā minēto „m" apakšpunktu un papildu nosacījumiem attiecībā uz valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, apgabaltiesa uzskata, ka minētā atziņa ir izmantojama arī pieteicēja gadījumā, jo būtiskie divi apstākļi sociālās apdrošināšanas pakalpojuma – slimības pabalsta – saņemšanai nav mainījušies.

[13] VSAA konstatēja, ka pieteicējs, būdams kapitālsabiedrības valdes loceklis, kaut arī slimoja, nav zaudējis ar algas nodokli un obligātajām iemaksām apliekamus ienākumus darba nespējas dēļ. Pārbaudot minētā VSAA secinājuma pamatotību, apgabaltiesa norāda turpmāko.

[14] No 2014. gada 1. janvāra, papildinot likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punktu ar „m" apakšpunktu, obligāti sociāli apdrošināmās personas – darba ņēmēja statuss – tika noteikts arī kapitālsabiedrību valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, kurai taksācijas gada attiecīgajā mēnesī ir apgrozījums un nav neviena darba ņēmēja vai ir darba ņēmēji, kuru obligāto iemaksu objekts ir mazāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, un kurai pirmstaksācijas gadā apgrozījums bija lielāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru, kas reizināts ar koeficientu 3,3 un ar 12 mēnešiem, un nebija neviena darba ņēmēja vai bija darba ņēmēji, kuru obligāto iemaksu objekts bija mazāks par Ministru kabineta noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru. No 2015. gada 1. janvāra šā likuma 1. panta 2. punkta „m" apakšpunkts tika izteikts jaunā redakcijā (sk. šā sprieduma [9] punktu).

Kā secināms no likumprojekta Nr.944/Lp11 anotācijas (*sk. http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F7C2FCEF496CFB02C2257BF70049CF72?OpenDocument*), mērķis, nosakot no 2014. gada 1. janvāra obligāto sociālo apdrošināšanu valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, ir gan ēnu ekonomikas izskaušana un līdz ar to papildu nodokļu maksājumu iegūšana valsts budžetā, gan konkrētu personu, kuras līdz šim nebija pakļautas valsts sociālajai apdrošināšanai, iekļaušana valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā, tādējādi radot tām tiesības uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem nākotnē.

Nav strīda, ka kopš 2014. gada 1. janvāra pieteicējs, būdams valdes loceklis, kuram nav noteikta atlīdzība par pienākumu veikšanu SIA /Nosaukums A/, Noteikumos Nr.827 paredzētajā kārtībā tika reģistrēts kā darba ņēmējs likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunkta izpratnē.

[15] Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 14. pants reglamentē obligāto iemaksu objektu un šā panta $12.^1$ daļa

no 2014. gada 1. janvāra noteic, ka kapitālsabiedrības valdes loceklim, kurš atbilst darba ņēmēja statusam saskaņā ar šā likuma 1. panta 2. punkta „m" apakšpunkta nosacījumiem, obligāto iemaksu objekts nav mazāks par Ministru kabineta noteikto minimālo mēneša darba algu.

Tādējādi likums noteic, ka valdes loceklim, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, obligātās iemaksas veicamas no obligāto iemaksu objekta, kas nav mazāks par valstī noteikto minimālo mēnešalgu. Minētajā punktā likumdevējs nav ietvēris nosacījumu, ka valdes loceklis ir uzskatāms par darba ņēmēju tikai tad, ja viņam faktiski bijuši ienākumi.

Pirmās instances tiesa pareizi secināja, ka valdes loceklim, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, Noteikumos Nr.827 paredzētajā kārtībā sniegtās ziņas Valsts ieņēmumu dienestam un tādējādi arī Sociālās apdrošināšanas informācijas sistēmā reģistrētās ziņas par ienākumiem (iemaksu objektu) neatspoguļo šīs sociāli apdrošināmās personas reālo ienākumu. Līdz ar to iemaksu objekts ir aplūkojams tikai un vienīgi kā „iedomāts" ienākums. Tātad arī pieteicēja gadījumā iemaksu objekts, kas reģistrēts viņam kā SIA /Nosaukums A/ darba ņēmējam, neatspoguļo pieteicēja reālos ienākumus minētajā kapitālsabiedrībā.

[16] Atbilstoši Komerclikuma 1. pantā sniegtajam komercdarbības definējumam, komercdarbība ir atklāta saimnieciskā darbība, kuru savā vārdā peļņas gūšanas nolūkā veic komersants. Saimnieciskā darbība ir jebkura sistemātiska, patstāvīga darbība par atlīdzību.

Komercsabiedrības – sabiedrības ar ierobežotu atbildību – izpildinstitūcija ir valde, kas vada un pārstāv sabiedrību (Komerclikuma 221. panta pirmā daļa, 223. panta pirmā daļa), tādējādi valde nodrošina konkrētās komercdarbības mērķa, kas ir peļņas gūšana, īstenošanu. Taču, kaut arī Komerclikuma 221. panta astotās daļas norma noteic valdes locekļa tiesības uz atlīdzību, kas atbilst viņa pienākumiem un sabiedrības finansiālajam stāvoklim, Latvijā komercsabiedrības valdes loceklim ne vienmēr tiek noteikta atlīdzība par pienākumu pildīšanu (*sk. likumprojekta Nr.944/Lp11 anotāciju*). Atlīdzības (kas noteikta ar darba līgumu, uzņēmuma līgumu vai cita veida vienošanos) neesības gadījumā komercsabiedrībai līdz 2014. gada 1. janvārim nebija pienākums veikt obligātās iemaksas par valdes locekli, kas nodrošinājis komercsabiedrības saimniecisko darbību.

Minētā likumprojekta autori konstatējuši, ka fiziskām personām piederošo kapitālsabiedrību, kurās nav reģistrēts neviens darbinieks, bet komercdarbība tiek veikta, veidošanas motīvi var būt gan nodokļu (tostarp obligāto iemaksu) apmēra optimizēšana, cita starpā – ienākumu saņemšana tikai kā dividendes, nemaksājot obligātās iemaksas, gan nelegālās nodarbinātības finansēšana u.c. Konstatēts arī risks, ka šādu uzņēmumu grāmatvedībās netiek atspoguļoti visi ienākumi, un nereģistrētie ienākumi cita starp tiek izmantoti valdes locekļu atlīdzībām.

Apgabaltiesa secina, ka tiesību normas, ar kurām no 2014. gada 1. janvāra tika papildināts likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu" un arī likums „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli", nosakot nodokļu maksātāja statusu valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, ir bijis vērsts uz tādiem gadījumiem, kā tas konstatējams attiecībā uz pieteicēju.

No lietas materiāliem redzams, ka pieteicējs ir SIA /Nosaukums A/ valdes loceklis kopš 2009. gada augusta (*lietas 143. lapa*), taču kā obligāto iemaksu veicējs reģistrēts tikai kopš 2014. gada 1. janvāra (*sk. lietas 48. lapas otra puse*), proti, kopš valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, ir noteikts obligāti apdrošināmās personas statuss. Tādējādi, kaut arī konkrētā komercsabiedrība savu saimniecisko darbību ir veikusi ilgstoši, taču, ņemot vērā oficiāli pieejamo informāciju, nav izsecināms, kādu atlīdzību faktiski ir saņēmusi valde (pieteicējs) par savu pienākumu izpildi.

Apgabaltiesas ieskatā nav ticams apgalvojums, ka valdes loceklis, veicot saimniecisko darbību, vairākus gadus (pieteicēja gadījumā – sešus gadus SIA /Nosaukums A/) nav saņēmis nekādu atlīdzību.

[17] No Komerclikuma normām secināms, ka komercsabiedrības dalībnieku sapulces (sabiedrībā ar ierobežotu atbildību) vai padomes (akciju sabiedrībā) kompetencē ir noteikt jautājumus, kas saistīti ar valdes atlīdzību. Gadījumos, kad valdes locekļiem ir noteikta atlīdzība un līdz ar to ir zināmi nosacījumi atlīdzības saņemšanai, valdes loceklis ir darba ņēmējs saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „c" apakšpunktu.

2015. gadā SIA /Nosaukums A/ nebija noteikusi pieteicējam atlīdzību par valdes pienākumu veikšanu. Līdz ar to pieteicējs, kurš pastāvīgi veic valdes pienākumus šajā sabiedrībā ar ierobežotu atbildību, ir likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktā minētais darba ņēmējs.

[18] Ņemot vērā apgabaltiesas šā sprieduma [14] – [16] punktā minētos apstākļus un apsvērumus, secināms, ka gadījumā, kad komercsabiedrības valdes loceklis veic savus pienākumus bez konkrēti noteiktas atlīdzības un sabiedrībai ir noteikts apgrozījuma līmenis, valsts sociālās apdrošināšanas normu izpratnē šāds valdes loceklis ir sociāli apdrošināms visā pienākumu veikšanas laikā, obligātās iemaksas veicot no likumā noteiktā objekta – valstī noteiktās minimālās algas ik mēnesi. Proti, nodokļu jomā valsts prezumē, ka visā pilnvaru laikā valdes loceklis, kurš veic saimniecisko darbību un nodrošina peļņas gūšanu, saņem atlīdzību, kas valsts institūcijām netiek paziņota. Taču tā ir komercsabiedrības dalībnieku sapulces vai padomes izvēle, kurā valsts neiejaucas.

Līdz ar to, neatkarīgi no faktiskā valdes pienākumu daudzuma un apjoma, to veikšanas laika, ilguma un termiņa, likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktā minētais darba ņēmējs ir sociāli apdrošināms šim statusam noteiktā kārtībā. Obligāto iemaksu objekts ir nemainīgs, un to neietekmē arī fakts, ka valdes loceklim ir bijusi

darbnespēja, jo, kā jau tas akcentēts iepriekš, valdes locekļa pienākumu izpilde notiek visā pilnvaru laikā. Līdz ar to persona, kas veic valdes locekļa pienākumus, nezaudē un nevar zaudēt to ienākumu apjomu, kas tai rodas, pildot valdes locekļa pienākumus un uzdevumus. Tādējādi valsts iestāžu pienākumos neietilpst valdes locekļa faktiski gūtā ienākuma konstatēšana un/vai pārbaude obligāto iemaksu objekta noteikšanai un aprēķināšanai.

Minēto apgabaltiesas secinājumu cita starpā pamato arī lietā konstatētie apstākļi un pieteicēja paskaidrojumi.

Proti, Valsts ieņēmumu dienests sniedza apgabaltiesai informāciju, ka pieteicējs laikā, kad viņam bija izsniegtas darbnespējas lapas B, kā SIA /Nosaukums A/ amatpersona ir veicis savus pienākumus – iesniedzis un precizējis nodokļu deklarācijas, iesniedzis nodokļu administrācijai iesniegumus (*lietas 129. – 135. lapa*). 2017. gada 20. februāra papildu paskaidrojumos apgabaltiesai pieteicēja pārstāvis apliecināja, ka pieteicēja atrašanās pārejošā darbnespējā neatbrīvo pieteicēju kā vienīgo komersanta valdes locekli no likumā noteikto pienākumu pildīšanas, ka pieteicējs, būdams slims un atrodoties mājās, vairākkārtīgi, izmantojot pieejamos sakaru līdzekļus, veica atsevišķas attiecīgajam komersantam svarīgas darbības, lai novērstu komersantam iespējamās nelabvēlīgās sekas (*lietas 139. – 141. lapa*).

Lietā konstatējams, ka pieteicējs slimības laikā veicis arī citas komercsabiedrības - SIA /Nosaukums B/ - valdes locekļa pienākumus. Līdz ar to apgabaltiesa secina, ka kritiski vērtējami pieteicēja veiktie apliecinājumi slimības lapās B, ka viņš kā valdes loceklis slimības laikā nav strādājis.

Apgabaltiesa papildus vērš pieteicēja uzmanību tam, ka saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" 18. panta 4. punktu slimības pabalstu nepiešķir, ja persona mēģinājusi iegūt pabalstu viltus ceļā un to konstatējis ārsts vai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.

[19] Konstatētajos faktiskajos apstākļos apgabaltiesa secina, ka pieteicējam nebija tiesību saņemt slimības pabalstu, jo uzskatāms, ka darbnespējas laikā viņš nezaudēja ienākumus, kas tika gūti, esot likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktā minētā darba ņēmēja statusā. Līdz ar to Lēmums, kurā konstatēta slimības pabalsta pārmaksa un pieteicējam noteikts pienākums atmaksāt nepamatoti saņemto pabalsta summu, ir tiesisks un pamatots.

[20] Apgabaltiesa uzskata, ka pirmās instances tiesa nepareizi tulkoja konkrētajos faktiskajos apstākļos piemērojamās tiesību normas, tādēļ nonāca pie kļūdaina secinājuma par pieteikuma pamatotību.

[21] Apgabaltiesa papildus norāda turpmāko.

Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1. panta 2. punkta „m" apakšpunktā minētā darba ņēmēja tiesības uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumu – slimības pabalstu – nekādā veidā nevarēja ietekmēt un neietekmēja fakts, ka Noteikumu Nr.827 1. pielikuma sadaļā pie ziņu kodiem un to atšifrējumiem 2015. gadā nebija iespējams atsevišķi norādīt šajā normā minēto darba ņēmēja statusu. Citiem vārdiem sakot, atsevišķa koda neesība, pretēji pieteicēja un pirmās instances tiesas ieskatam, neradīja pārpratumus ar kapitālsabiedrību valdes locekļu statusu un to, ka obligātās iemaksas par viņiem tiek veiktas no ienākuma (iemaksu objekta), kas noteikts ar likumu.

Pirmās instances tiesa, aplūkojot jautājumu par likumā noteikto iemaksu objektu valdes loceklim, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, konstatēja, ka likumdevēja noteiktā ienākumu fikcija neatbilst līdzšinējā tiesu praksē atzītajam, ka apdrošināšanas iemaksu alga, kas ņemama vērā, aprēķinot slimības, maternitātes un vecāku pabalstus nodarbinātai personai, *ir personas patiesi gūtie darba ienākumi* noteiktā periodā pirms sociālā riska iestāšanās (*sk. Augstākās tiesas 2010. gada 10. jūnija sprieduma Nr.SKA-246/2010 9. punktu; 2013. gada 9. jūlija sprieduma Nr.SKA-334/2013 9. punktu*).

Apgabaltiesa norāda, ka pēc minēto Augstākās tiesas spriedumu pasludināšanas likumā „Par valsts sociālo apdrošināšanu" ir veiktas vairākas izmaiņas, kas skar arī obligāto iemaksu objektu, tādēļ uz atsevišķām darba ņēmēju kategorijām, kas uzskaitītas šā likuma 1. panta 2. punkta apakšpunktos, minētā atziņa nav attiecināma. Tostarp tā nav attiecināma uz valdes locekļiem, kas bez atlīdzības veic pienākumus kapitālsabiedrībā, un uz mikrouzņēmuma darbiniekiem, jo šiem darba ņēmējiem iemaksu objekts tiek noteikts pēc citiem principiem, un tas neatspoguļo personas patiesi gūtos ienākumus.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309. pantu, 329. panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras 2015. gada 30. jūlija lēmuma Nr.09-7/5326 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente S. Gintere

Tiesneses K. Krastiņa

S. Liniņa